

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2010. december 22.*

A C-279/09. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Kammergericht (Németország) a Bírósághoz 2009. július 22-én érkezett, 2009. június 30-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH**

és

a **Bundesrepublik Deutschland**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: J. N. Cunha Rodrigues tanácselnök, A. Rosas (előadó), U. Löhmus, A. Ó Caoimh és P. Lindh bírák,

* Az eljárás nyelve: német.

főtanácsnok: P. Mengozzi,
hivatalvezető: Fülöp B. tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2010. június 3-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH képviselőjében L. Schwarz Rechtsanwältin,
- a német kormány képviselőjében M. Lumma és J. Kemper, meghatalmazotti minőségben,
- a dán kormány képviselőjében V. Pasternak Jørgensen és R. Holdgaard, meghatalmazotti minőségben,
- a francia kormány képviselőjében G. de Bergues, S. Menez és B. Beaupère-Manokha, meghatalmazotti minőségben,
- az olasz kormány képviselőjében G. Palmieri, meghatalmazotti minőségben, segítője: G. Aiello avvocato dello Stato,
- a lengyel kormány képviselőjében M. Dowgielewicz, meghatalmazotti minőségben,

- az Európai Bizottság képviselőjében J.-P. Keppenne és F. Hoffmeister, meghatalmazotti minőségben,

- az EFTA Felügyeleti Hatóság képviselőjében F. Simonetti, I. Hauger és L. Armati, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2010. szeptember 2-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatában kialakított tényleges érvényesülés elvének az értelmezésével kapcsolatban arra a kérdésre irányul, hogy ezen elv alapján a jogi személyek számára kell-e költségmentességet biztosítani.

- 2 Ezt a kérelmet a DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH (a továbbiakban: DEB) és a Bundesrepublik Deutschland között az előbbi társaság által a német bíróságok előtt előterjesztett költségmentesség iránti kérelem kapcsán indult jogvitában terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmenteségre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló, 2003. január 27-i 2003/8/EK tanácsi irányelv (HL L 26., 41. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 90. o.) (5) és (11) preambulumbekzdése a következőképpen rendelkezik:

„(5) Ezen irányelv a határon átnyúló jogviták esetén a költségmentesség alkalmazását kívánja előmozdítani az elegendő forrással nem rendelkező személyek számára, amennyiben támogatás szükséges az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáférés biztosításához. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés általánosan elismert jogát erősíti meg az Európai Unió Alapjogi Chartája [a továbbiakban: charta] 47. cikke.

[...]

- (11) A költségmentességnek ki kell terjednie a bírósági eljárás megkezdését megelőző jogvita lezárására irányuló, a pert megelőző tanácsadásra, az ügy bíróság elé vitelében nyújtott jogsegélyre, a bíróság előtti képviselőre, és az eljárási költséggel kapcsolatos könnyítésre vagy az az alóli mentességre.”

- 4 A költségmentesség személyi hatályát a 2003/08 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése a következőképpen határozza meg:

„Az ezen irányelv hatálya alá tartozó vitában érintett természetes személyek jogosultak a megfelelő költségmentességre annak biztosítása érdekében, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hatékony [helyesen: tényleges] hozzáférésüket az ezen irányelvben meghatározott feltételekkel összhangban biztosítsák.”

- 5 Az irányelv 6. cikkének (3) bekezdése előírja:

„A kérelem érdemére [helyesen: megalapozottságára] vonatkozó határozat meghozatalakor és az 5. cikk sérelme nélkül, a tagállamok mérlegelik az ügy fontosságát a kérelmező személy számára, de az ügy természetét is figyelembe vehetik, ha a kérelmező személy hírnevének megsértése miatt kártérítést követel, de anyagi vagy pénzügyi veszteséget nem szenvedett, vagy ha a kérelem közvetlenül a kérelmező személy szakmájából vagy önálló vállalkozói tevékenységéből eredő követelést érint.”

- 6 Az Európai Unió Törvényszékének eljárási szabályzata (HL 2010. C 177., 37. o., egységes szerkezetbe foglalt változat) 94. cikkének 2. és 3. §-a a következőképpen rendelkezik:

„2. § Az a természetes személy, aki gazdasági helyzeténél fogva teljes egészében vagy részben képtelen az 1. § szerinti költségek viselésére, költségmentességben részesülhet.

A gazdasági helyzetet olyan objektív tényezők fényében értékelik, mint például a jövedelem, a tőke vagy a családi állapot.

3. § Költségmentességnek nincs helye nyilvánvalóan elfogadhatatlan vagy nyilvánvalóan megalapozatlan kereset esetében.”

- 7 Az Európai Unió Közszolgálati Törvényszékének eljárási szabályzata (HL 2010. C 177., 71. o., egységes szerkezetbe foglalt változat) 95. cikkének 2. és 3. §-a a Törvényszék eljárási szabályzata 94. cikkének 2. és 3. §-ával azonos szövegezésű rendelkezést tartalmaz.

A nemzeti jog

- 8 A bírósági eljárási költségekről szóló törvény (Gerichtskostengesetz) 12. §-ának (1) bekezdése, amely meghatározza az eljárási költségek előlegezésének a polgári jogvitákban részt vevő valamennyi felperesre vonatkozó elvét, a következőket írja elő:

„Polgári jogvitákban a keresetet csak az általános eljárási illeték megfizetése után kézbesítik. A kereset kiterjesztése esetén nem lehet eljárási cselekményeket végezni az általános eljárási illeték megfizetése előtt; ugyanez vonatkozik a jogorvoslati eljárásra is.”

- 9 A német polgári perrendtartás (Zivilprozessordnung, a továbbiakban: ZPO) 78. §-ának (1) bekezdése kimondja:

„A Landgericht és az Oberlandesgericht előtt a felek csak ügyvédi képviselettel járhatnak el. [...]”

- 10 A ZPO 114. §-a következőképpen rendelkezik:

„Az a fél, aki személyes és pénzügyi helyzete folytán nem képes megfizetni az eljárás költségeit, vagy csak részben, illetve részletekben képes megfizetni azokat, kérelmére költségmentességben részesül, ha a kereset vagy védekezés nem eleve megalapozatlan, és nem tűnik rosszhiszeműnek. [...]”

- 11 A ZPO 116. §-a előírja:

„Kérelmére költségmentességben részesül:

(1) [...]

(2) Az a jogi személy vagy perképes egyesülés, amelyet Németországban [...] hoztak létre, és a székhelye is Németországban található, ha a költségeket sem ő, sem a jogvita tárgyában gazdaságilag érintettek nem képesek kifizetni, és a per vagy a peres eljárásban a védekezés elmaradása sértené a közérdeket.”

12 A ZPO 122. §-a a következőképpen rendelkezik:

„(1) A költségmentesség engedélyezésének következtében

1. a szövetségi vagy tartományi adóhatóság csak a bíróság rendelkezései szerint követelheti a következők megfizetését az érintett féltől:

a) a lejárt vagy lejáró eljárási költségek, illetve bírósági végrehajtó lejárt vagy lejáró költségei;

b) a kirendelt ügyvédek azon követelései, amelyeket átruháztak rá,

2. a fél mentesül a perköltség-biztosíték szolgáltatásának kötelezettségétől,

3. a kirendelt ügyvéd nem igényelhet munkadíjat az érintett féltől.

[...]”

13 A ZPO 123. §-a előírja:

„A költségmentesség engedélyezése nem érinti a másik fél részéről felmerült költségek megtérítésére irányuló kötelezettséget.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

- 14 A DEB a Bundesrepublik Deutschland ellen, annak az uniós jog alapján fennálló felelősségének megállapítása iránt indítandó keresete tekintetében kér költségmentességet.
- 15 A DEB kártérítést kér a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló, 1998. június 22-i 98/30/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (HL L 204., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 28. o.), valamint a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (HL L 176., 57. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 230. o.) a szóban forgó tagállam általi késedelmes átültetése miatt, amely irányelveknek a nemzeti gázhálózathoz való megkülönböztetésmentes hozzáférést kellett volna lehetővé tenniük. Ezen késedelmes átültetés miatt az alapügy felperese nem tudott hozzáférni a német hálózatüzemeltetők gázhálózataihoz, emiatt a szállítókkal kötött gázszállítási szerződésekből fakadóan hozzávetőleg 3,7 milliárd euró nyereségtől esett el.
- 16 Az eljárási költségeknek, amelyek összege 274 368 euró, a bírósági eljárási költségekről szóló törvény 12. §-ának (1) bekezdése alapján szükséges előlegezését a DEB – aki jelenleg nem foglalkoztat munkavállalókat, és hitelezői sincsenek – bevétel és vagyon hiányában nem tudja megtenni.

- 17 Nem áll rendelkezésére pénzügyi eszköz ahhoz sem, hogy ügyvédet bízson meg a perbeli képvisellel, akinek az alapügyben történő eljárása kötelező.
- 18 A Landgericht Berlin azon indokok alapján utasította el a költségmentesség iránti kérelmet, hogy nem teljesülnek a ZPO 116. §-ának 2. pontja szerinti feltételek.
- 19 A fellebbezést elbíráló Kammergericht szintén azt állapította meg, hogy nem állnak fenn a ZPO 116. §-ának 2. pontja szerinti feltételek.
- 20 A Kammergericht, a Bundesgerichtshofnak az ezen rendelkezéssel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatára hivatkozva, kifejtette, hogy a jelen esetben a kereset alapján indítandó per elmaradása nem sértene közérdeket. Ez csak akkor valósulna meg, ha a döntés a népesség vagy a gazdasági élet tekintélyes részét érintené, vagy társadalmi hatása lenne (lásd a Bundesgerichtshof 1989. december 20-i végzését, VIII ZR 139/89). A per elmaradása tehát akkor sérthet közérdeket, ha valamely jogi személy a jogvita lefolytatása hiányában már nem tudja teljesíteni a közfadatait, vagy ha az általa indítandó keresettől függ a jogi személy léte, és ezért munkahelyek szűnhetnek meg, vagy nagyszámú hitelezőt érhet kár. A jelen esetben ez nem áll fenn, mert a felperes jelenleg nem foglalkoztat munkavállalókat, és hitelezői sincsenek.
- 21 Igaz, a „közérdek” jogi fogalma lehetővé teszi, hogy a mérlegelés során a jogi személy javára figyelembe vegyenek minden elképzelhető közérdeket (lásd a Bundesgerichtshof 1990. október 24-i végzését, VIII ZR 87/90). Mindazonáltal a helyes döntéshez fűződő közérdek ehhez általában nem elégséges. Hasonlóképpen az a körülmény sem elégséges, hogy a jogvita eldöntése során közérdekű jogi kérdések megválaszolására

kerülhet sor (lásd a Bundesgerichtshofnak a fent hivatkozott 1989. december 20-i végzését). Ilyen esetekben – a jelen esethez hasonlóan – az ítélet elmaradásán túlmenően hiányzik a közt érintő tényleges hátrány. A DEB maga is elismeri, hogy a Bundesrepublik Deutschland elmarasztalása nem vezet közvetlenül az energiapiac megnyitásához, amelyre a DEB annak érdekében hivatkozott, hogy keresetének a ZPO 116. §-ának 2. pontja szerinti közérdeket érintő jellegét igazolja.

- 22 A német jogalkotó szándékának figyelembevételével a szóban forgó nemzeti rendelkezés értelmezése nem teszi lehetővé annak kiterjesztését, és még e rendelkezés akár közvetett alkalmazását sem. Az ítélkezési gyakorlat, hivatkozva a ZPO jogszabály-előkészítési munkálataira, következetesen szükségesnek tartotta, hogy az eljárásban gazdaságilag érintetteken kívül a per elmaradásával hátrányosan érintetté váljon más személyek jelentős nagyságú köre is.
- 23 A ZPO 116. §-ának 2. pontja szerinti szabályozás összhangban áll az Alkotmánnyal (Grundgesetz) is. Különösen az, hogy a jogi személyek költségmentességének engedélyezésével szemben támasztott, a természetes személyekre alkalmazandóknál szigorúbb feltételeket nem lehet az alkotmányjog szempontjából kétségbe vonni.
- 24 A Bundesverfassungsgericht (német szövetségi alkotmánybíróság) ezt többször megállapította. A költségmentesség biztosítása végső soron a szociális állam elvéből levezethető szociális támogatás egyik formája, nélkülözhetetlen az emberi méltóság elismeréséhez, amellyel a jogi személyek nem rendelkezhetnek. A jogi személyek ugyanis a tagállam jogrendje által célszerűségi okokból megengedett jogi formát öltő mesterséges képződmények. Ez a jogi forma a társaság tagjainak biztosít gazdasági előnyöket, így különösen a társaság vagyonára korlátozott polgári jogi felelősséget. Ezért a jogi személynek megfelelő mértékű vagyonnal kell rendelkeznie. Ez a feltétele a létrehozásának és a további létezésének is. Valamely jogi személy ennek megfelelően alapvetően csak akkor rendelkezik a jogrend által elismert létjogosultsággal, ha a

maga erejéből képes követni a céljait és teljesíteni feladatait. Következésképpen a ZPO 116. §-a 2. pontjának szabályozása figyelembe veszi a jogi személyek ezen különleges helyzetét (lásd a Bundesverfassungsgericht 1973. július 3-i végzését, 1 BvR 153/69).

25 A Kammergericht ugyanakkor arról kíván megbizonyosodni, hogy a DEB-nek az állam uniós jog alapján fennálló felelősségének megállapítására irányuló keresete megindításához szükséges költségmentesség engedélyezésének megtagadása sértheti-e az uniós jog elveit, különösen a tényleges érvényesülés elvét. A költségmentesség iránti kérelem ilyen elutasítása ugyanis egész egyszerűen lehetetlenné teszi az alapügy felperese számára, hogy az állam uniós jog alapján fennálló felelősségének megállapítása iránti keresetet terjesszen elő. Így gyakorlatilag lehetetlenné vagy legalábbis túlzottan nehézé válik számára a kártérítés elérése. Ezen értelmezés mellett szól az is, hogy a Bíróság az állam uniós jog alapján fennálló felelősségét az uniós jogi normák tényleges érvényesülésének elvéből vezeti le, mindezt különösen az egyén jogainak védelme érdekében (lásd a C-6/90. és C-9/90. sz., Francovich és társai egyesített ügyekben 1991. november 19-én hozott ítéletet [EBHT 1991., I-5357. o.]).

26 E körülményekre tekintettel a Kammergericht az eljárást felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Aggályos-e az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a bíróság előtti igényérvényesítés költségek előlegezésétől függ, és jogi személy még akkor sem részesülhet költségmentességben, ha nem tudja megfizetni ezt az előleget, tekintettel arra, hogy a kártérítési jog feltételeinek, valamint az állam [uniós] jog alapján fennálló felelősségének megállapítása iránti tagállami eljárásnak a nemzeti szabályozása nem teheti gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlzottan nehézé az említett felelősség elvei szerinti kártérítéshez jutást?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

- 27 A kérdést előterjesztő bíróság arra szeretne választ kapni, hogy az uniós jogot és különösen a tényleges érvényesülés elvét akként kell-e értelmezni, hogy az állam uniós jog alapján fennálló felelősségének megállapítására irányuló eljárással összefüggésben ezzel az elvvel ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a bíróság előtti igényérvényesítés a költségek előlegezésétől függ, és amely előírja, hogy jogi személy még akkor sem részesülhet költségmentességben, ha nem tudja megfizetni ezt az előleget.
- 28 Miként azt a tényleges érvényesülés elvével kapcsolatos következetes ítélkezési gyakorlat kialakította, a bírósághoz fordulás azon eljárási szabályai, amelyek célja, hogy biztosítsák azoknak a jogoknak a védelmét, amelyeket az uniós jog az érintetteknek biztosít, nem lehetnek olyanok, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé tegyék az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (lásd különösen a 33/76. sz., Rewe-Zentralfinanz és Rewe-Zentral ügyben 1976. december 16-án hozott ítélet [EBHT 1976., 1989. o.] 5. pontját, a C-432/05. sz. Unibet-ügyben 2007. március 13-án hozott ítélet [EBHT 2007, I-2271. o.] 43. pontját és a C-268/06. sz. Impact-ügyben 2008. április 15-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-2483. o.] 46. pontját). A kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy az a tény, hogy jogi személy nem részesülhet költségmentességben, gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé teszi-e jogainak gyakorlását abban az értelemben, hogy e jogi személy azért nem tud bírósághoz fordulni, mert lehetetlennek bizonyul az, hogy előlegezze a perköltségeket, valamint, hogy ügyvédet vegyen igénybe.
- 29 A feltett kérdés így a jogi személy igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáféréseinek jogára vonatkozik, és következésképpen az uniós joggal összefüggésben a hatékony bírói jogvédelem elvére. Ezen elv olyan általános uniós jogelv, amely a tagállamok közös alkotmányos hagyományain nyugszik, és amelyet az 1950. november 4-én Rómában aláírt, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. és 13. cikke állapított meg (a 222/84. sz. Johnston-ügyben 1986. május 15-én hozott ítélet [EBHT 1986., 1651. o.] 18. és 19. pontja; a 222/86. sz., Heylens és társai ügyben 1987. október 15-én hozott ítélet [EBHT 1987., 4097. o.] 14. pontja; a C-424/99. sz., Bizottság kontra Ausztria ügyben 2001. november 27-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-9285. o.] 45. pontja; a

C-50/00. P. sz., Unión de Pequeños Agricultores kontra Tanács ügyben 2002. július 25-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-6677. o.] 39. pontja; a C-467/01. sz. Eribrand-ügyben 2003. június 19-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-6471. o.] 61. pontja és a fent hivatkozott Unibet-ítélet 37. pontja).

- 30 Az alapjogok kapcsán figyelembe kell venni a chartát, amely a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta, az EUSZ 6. cikk (1) bekezdésének első albekezdése szerint „ugyanolyan jogi kötéserővel bír, mint a Szerződések”. Az említett charta 51. cikkének (1) bekezdése megállapítja, hogy a jogi norma rendelkezéseinek címzettjei a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre.
- 31 Ebből a szempontból a charta 47. cikkének első bekezdése kimondja, hogy mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, az e cikkben megállapított feltételek mellett joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz. Ugyanezen cikk második bekezdése értelmében mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja. Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő igénybevételéhez. Az említett cikk harmadik bekezdése kifejezetten előírja, hogy azoknak, akik nem rendelkeznek elegendő pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételéhez erre szükség van.
- 32 Az e cikkhez fűzött magyarázatok szerint, amelyeket az EUSZ 6. cikk (1) bekezdése harmadik albekezdésének és a charta 52. cikke (7) bekezdésének megfelelően figyelembe kell venni ez utóbbi cikkek értelmezéséhez, a charta 47. cikkének második bekezdése megfelel az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének.
- 33 Ezen körülményekre tekintettel újra kell fogalmazni az előterjesztett kérdést akként, hogy az a charta 47. cikkében megfogalmazott hatékony bírói jogvédelem elvére

vonatkozik, annak érdekében, hogy meg lehessen vizsgálni, hogy az állam uniós jog alapján fennálló felelősségének megállapítására irányuló eljárással összefüggésben ezen rendelkezéssel ellentétes-e az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a bíróság előtti igényérvényesítés a költségek előlegezésétől függ, és amely előírja, hogy jogi személy még akkor sem részesülhet költségmentességben, ha nem tudja megfizetni ezt az előleget.

- 34 A ZPO 122. §-ának (1) bekezdéséből következik, hogy a költségmentesség kiterjedhet mind a perköltségekre, mind az ügyvéd követeléseire. Tekintettel arra, hogy a nemzeti bíróság nem pontosította, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés kizárólag a perköltségek előlegezésére vonatkozik-e, így mindkét vonatkozásban meg kell azt vizsgálni.
- 35 A charta 52. cikkének (3) bekezdése kimondja, hogy amennyiben az említett charta olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az EJEE-ben biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek ezen egyezményben szerepelnek. Az e cikkhez fűzött magyarázat szerint a jogok tartalmát és terjedelmét nemcsak az EJEE szövege határozza meg, hanem az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata is. A charta 52. cikke (3) bekezdésének második mondata előírja, hogy ugyanezen bekezdés első mondata nem akadályozza meg azt, hogy az Unió joga kiterjedtebb védelmet nyújtson (lásd ebben az értelemben a C-400/10. PPU. sz. McB-ügyben 2010. október 5-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-8965. o.] 53. pontját).
- 36 Ami a charta 47. cikkének (3) bekezdését illeti, az e cikkhez fűzött magyarázat utolsó bekezdése hivatkozik az 1979. október 9-i Airey kontra Írország ítéletre (EJEB, A. sorozat 32. szám, 11. o.), amely szerint költségmentességet kell engedélyezni akkor, ha ezen költségmentesség hiánya megfosztaná hatásától a hatékony jogorvoslat garanciáját. Nem pontosította ugyanakkor ezen ítélet sem azt, hogy az ilyen költségmentességet jogi személy részére is engedélyezni kell-e, sem azt, hogy milyen típusú költségekre terjed ki e költségmentesség.

- 37 E rendelkezést összefüggéseiben, valamint az uniós jog más jogforrásainak, a tagállamok jogának és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának fényében kell értelmezni.
- 38 Miként arra az Európai Közösségek Bizottsága is rámutatott írásbeli észrevételeiben, a charta 47. cikkének első két bekezdésében alkalmazott „mindenki” kifejezés az egyénekre vonatkozhat, de tisztán nyelvi szempontból nem zárja ki a jogi személyeket sem.
- 39 Ebből a szempontból meg kell állapítani, hogy még ha a chartához fűzött magyarázatok nem is adnak további pontosítást e tekintetben, a „Person” kifejezés használata az említett 47. cikk német nyelvű változatában, szemben a számos más rendelkezésben, többek között a charta 1., 2., 3., 6., 29., 34. és 35. cikkében alkalmazott „Mensch” kifejezéssel, azt jelzi, hogy a jogi személyek nincsenek kizárva a 47. cikk hatálya alól.
- 40 Egyébként a charta 47. cikkében meghatározott bíróság előtti hatékony jogorvoslat-hoz való jog a chartának az igazságszolgáltatásra vonatkozó VI. címében található, amely olyan további eljárásjogi elveket tartalmaz, amelyek egyaránt alkalmazhatók jogi személyekre és természetes személyekre is.
- 41 Az a tény, hogy a költségmentességhez való jog nem szerepel a chartának a szolidaritásra vonatkozó IV. címében, jelzi azt, hogy e jogra nem úgy tekintenek, mint egy szociális támogatásra, mint ahogy ez a német jog alapján tűnik, amely utóbbi körülményre a német kormány hivatkozott annak alátámasztása érdekében, hogy e jog kizárólag a természetes személyeket illeti meg.

- 42 Ugyanígy, a költségmentesség engedélyezésére vonatkozó rendelkezésnek a charta hatékony jogorvoslathoz való jogra vonatkozó cikkében történő elhelyezése jelzi, hogy ezen költségmentesség engedélyezése szükségességének értékeléséhez kiindulópontként azon személy jogát kell alapul venni, akinek az uniós jog által biztosított jogait és szabadságait megsértették, nem pedig a társadalom közérdekét, még ha ez utóbbi a költségmentesség szükségességének értékelésében az egyik figyelembe veendő elem lehet is.
- 43 Az alapügy felei és az észrevételeket előterjesztő tagállamok, valamint a Bizottság által hivatkozott további uniós jogi rendelkezéseket, különösen a 2003/8 irányelvet, a Törvényszék és a Közszolgálati Törvényszék eljárási szabályzatait illetően meg kell jegyezni, hogy azok nem rendelkeznek a költségmentesség jogi személy részére történő engedélyezéséről. E tényből nem lehet ugyanakkor általános következtetést levonni, mivel egyrészt az irányelv hatályából, másrészt a Törvényszék és a Közszolgálati Törvényszék hatásköreiből következik, hogy e jogi szövegek a jogvitáknak csak egy sajátos csoportjára vonatkoznak.
- 44 Miként arra a főtanácsnok indítványának 76–80. pontjában felhívta a figyelmet, a tagállamok jogának vizsgálata rámutatott egy valóban közös elv hiányára, amelyet a tagállamok követnének a költségmentesség jogi személyek részére történő engedélyezése tekintetében. Ugyanakkor az említett indítvány 80. pontjában a főtanácsnok kifejtette, hogy azon tagállamok gyakorlatában is, amelyek lehetővé teszik a jogi személyek költségmentességben részesítését, viszonylag elterjedt a nyereségszerzési célú jogi személyek és a nem nyereségszerzési célú jogi személyek közötti megkülönböztetés.
- 45 Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlatának elemzése megmutatja, hogy ezen igazságszolgáltatási fórum több alkalommal is emlékeztetett arra, hogy a bírósághoz fordulás joga az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében meghatározott tisztességes tárgyaláshoz való jog szerves alkotóeleme (lásd különösen az EJEB, 2002. május 7-i *McVicar* kontra Egyesült Királyság ítéletet, Ítéletek és Határozatok Tára, 2002-III., 46. §). Ebből a szempontból különösen fontos, hogy a peres félnek rendelkeznie kell

azzal a lehetőséggel, hogy hatékonyan érvényesíthesse igényét a bíróság előtt (EJEB, 2005. február 15-i Steel és Morris kontra Egyesült Királyság ítélet, 59. §). Mindenesetre a bírósághoz fordulás joga nem abszolút jog.

- 46 A költségmentesség keretében igénybe vett ügyvédi képviselet kérdéskörét vizsgálva az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy azt a kérdést, hogy a tárgyalás tisztességes jellegének biztosításához szükséges-e a költségmentesség engedélyezése, minden egyes ügy sajátos tényeire és körülményeire tekintettel kell elbírálni, és különösen az ügy felperes szempontjából képviselt fontosságának mértékére, a jogi kérdés és az alkalmazott eljárás bonyolultságára, valamint a felperes arra való képességére, hogy hatékonyan tudja-e érvényesíteni jogait, kell figyelemmel lenni (EJEB, a fent hivatkozott Airey kontra Írország ítélet, 26. §, a fent hivatkozott McVicar kontra Egyesült Királyság ítélet 48. és 49. §, a 2002. július 16-i P., C. és S. kontra Egyesült Királyság ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára, 2002-VI., 91. §., valamint a fent hivatkozott Steel és Morris kontra Egyesült Királyság ítélet, 61. §). Tekintettel lehet lenni ugyanakkor a peres fél anyagi helyzetére, illetve a pernyertesség esélyére is (EJEB, a fent hivatkozott Steel és Morris kontra Egyesült Királyság ítélet, 62. §).
- 47 A perköltségek megfizetése alóli mentesítés vagy a kereset benyújtását megelőzően engedélyezett *cautio iudicatum solvi* formájában megjelenő költségmentesség kapcsán az Emberi Jogok Európai Bírósága ugyanígy megvizsgálta az ügy összes körülményét annak elbírálása érdekében, hogy a bírósághoz fordulás jogával kapcsolatban alkalmazott korlátozások nem érintik-e magát e jog lényegét, hogy azok jogszerű célra irányulnak-e, és hogy ésszerű és arányos kapcsolat állt-e fenn az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél között (lásd ebben az értelemben az EJEB, 1995. július 13-i Tolstoy-Miloslavsky kontra Egyesült Királyság ítéletet, A. sorozat 316-B. szám, 59–67. §, valamint a 2001. június 19-i Kreuz kontra Lengyelország ítéletet, Ítéletek és Határozatok Tára, 2001-VI., 54. és 55. §).
- 48 Ezen határozatok alapján megállapítható, hogy a költségmentesség éppúgy kiterjedhet az ügyvédi képviseletre, mint a perköltségek megfizetése alóli mentesítésre.

- 49 Az Emberi Jogok Európai Bírósága egyébként kimondta, hogy még ha be is lehet vezetni az ügyekkel kapcsolatos, a költségmentesség engedélyezésének vizsgálatára szolgáló kiválasztási eljárást, ezen eljárást nem lehet önkényesen alkalmazni (lásd ebben az értelemben az EJEB, 2002. február 26-i Del Sol kontra Franciaország ítéletet, 26. §; a 2009. szeptember 29-i Puscasu kontra Németország határozatot, 6. pont, utolsó bekezdés és a 2010. október 14-i Pedro Ramos kontra Svájc ítéletet, 49. §).
- 50 Az említett bíróságnak lehetősége nyílt arra, hogy megvizsgálja azt a helyzetet, amikor gazdasági társaság kért költségmentességet, holott a francia jogi szabályozás csak természetes személy részére, illetve kivételesen a franciaországi székhelyű és elegendő forrással nem rendelkező, nem nyereségszerzési célú jogi személyek részére teszi lehetővé a költségmentesség engedélyezését. Az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy ítélte meg, hogy az eltérő bánásmód egyrészt a gazdasági társaságok, másrészt a természetes személyek és a nem nyereségszerzési célú jogi személyek között objektív és ésszerű igazoláson alapul, amely a költségmentesség adójogi szabályozásának köszönhető, mert ez lehetővé teszi a perköltségek teljes összegének az adóköteles eredményekből történő levonását, illetve a veszteséges eredménynek a következő adóévre történő átvitelét (EJEB, 2008. augusztus 26-i VP Diffusion Sarl kontra Franciaország határozat, 4., 5. és 7. pont).
- 51 Egy földterület tulajdonjogának megállapítása érdekében indított keresettel szemben védekezni kívánó és költségmentességet igénylő községi önkormányzati vagyont használók társulásával összefüggésben az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy figyelemmel kell lenni arra a tényre is, hogy az egyesületek és magánjogi társaságok által a jogi védekezésükre jóváhagyott vagyon a tagjaik által befizetett, elfogadott és jóváhagyott tőkéből származik, és kiemelte, hogy a kérelmet azért terjesztették elő, hogy beavatkozhasanak egy földterület tulajdonjogára vonatkozó olyan polgári perbe, amelynek az eredménye kizárólag a kérdéses társulás tagjait érintette (EJEB, 2009. november 24-i CMVMC O'Limo kontra Spanyolország határozat, 26. pont). Az Emberi Jogok Európai Bírósága mindebből arra a következtetésre jutott, hogy a költségmentességnek a kérelmező társulás részére történő engedélyezésének megtagadása nem érintette az e társulást megillető bírósághoz fordulás jogának lényegét.

- 52 Ezen ítélkezési gyakorlatból következik, hogy főszabály szerint a költségmentesség engedélyezése a jogi személyek részére nem kizárt, ennek lehetőségét azonban az alkalmazandó szabályokra és az érintett társaság helyzetére tekintettel kell értékelni.
- 53 A jogvita tárgyát is figyelembe lehet venni, különösen annak gazdasági tétjét.
- 54 A kérelmező pénzügyi teljesítőképességének figyelembevétele keretében, amennyiben jogi személyről van szó, tekintettel lehet lenni a társasági formára – személy- vagy tőkeegyesítő társaságról, illetve korlátozott felelősségű vagy ilyen korlátozással nem rendelkező társaságról van-e szó -, részvényeseinek pénzügyi teljesítőképességére, a társaság céljára, szervezeti felépítésének módozataira és különösen a folytatni szándékozott tevékenység és a rendelkezésére bocsátott eszközök közötti kapcsolatra.
- 55 Az EFTA Felügyeleti Hatóság észrevételeiben kifejtette, hogy a német jog szerint egy társaság sohasem tudná teljesíteni a költségmentesség engedélyezésének feltételeit abban a helyzetben, amikor még nem sikerült igazán teljesen letelepednie, különösen a munkavállalók foglalkoztatása és más infrastrukturális elemek tekintetében. Márpedig ez a feltétel a költségmentességet kérelmezők közül kifejezetten azokat érintheti, akik az uniós jog által biztosított jogokra hivatkoznak, és különösen a letelepedés szabadságára vagy egy tagállam meghatározott piacához való hozzáférésre.
- 56 Meg kell jegyezni, hogy ezt a tényt mindenképpen figyelembe kell venniük a nemzeti bíróságoknak. Mindamellett e bíróságok feladata megtalálni a helyes egyensúlyt annak érdekében, hogy biztosítsák az uniós jogra hivatkozó költségmentességet kérelmezők bírósághoz fordulásának jogát, anélkül ugyanakkor, hogy e kérelmezőket előnyben részesítsék más kérelmezőkhöz képest. Ebből a szempontból a kérdést előterjesztő bíróság és a német kormány jelezte, hogy a „közérdek” jogi fogalma, a

Bundesgerichtshof ítélkezési gyakorlata értelmében, lehetővé teszi valamennyi lehetséges közérdek figyelembevételét a jogi személy javára.

- 57 A DEB egyébként a tárgyalás során felhívta a figyelmet a Bundesrepublik Deutschland kettős szerepére az alapügyben. Ugyanis e tagállam nemcsak az alapügy felperesénél bekövetkezett kár okozója, hanem egyben ő köteles a hatékony bírói jogvédelmet is biztosítani az alapügy felperese számára.
- 58 Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy az uniós joggal nem ellentétes az, ha egy tagállam egyszerre jogalkotó, ügyintéző és bíró is, amennyiben e feladatköröket a jogállam működését jellemző, a hatalmi ágak szétválasztása elvének tiszteletben tartása mellett gyakorolja. Az eljárás során senki nem hivatkozott arra, hogy az alapügyben érintett tagállam esetében ne ez lenne a helyzet.
- 59 Mindezen körülményekre tekintettel a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a charta 47. cikkében meghatározott hatékony bírói jogvédelem elvét akként kell értelmezni, hogy nem kizárt annak lehetősége, hogy ezen elvre jogi személyek hivatkozzanak, és hogy az ezen elv alkalmazásával engedélyezett költségmentesség kiterjedhet különösen a perköltségek előlegezése alóli mentesítésre és/vagy az ügyvédi képviseletre.
- 60 Ebből a szempontból a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a költségmentesség engedélyezésének feltételei a bírósághoz fordulás joga olyan korlátozásának minősülnek-e, amely magát e jog lényegét érinti, hogy azok jogszerű célra irányulnak-e, valamint hogy ésszerű arányossági kapcsolat áll-e fenn az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél között.

- 61 Ezen értékelés keretében a nemzeti bíróság figyelembe veheti a per tárgyát, a költségmentességet kérelmező pernyertességének ésszerű esélyét, az ügy tétjének e kérelmező számára képviselt fontosságát, a jogi kérdés és az alkalmazott eljárás bonyolultságát, valamint e kérelmező arra való képességét, hogy hatékonyan tudja-e érvényesíteni jogait. Az arányosság értékelésének keretében a nemzeti bíróság figyelemmel lehet az előlegezendő perköltségek nagyságára is, valamint arra, hogy e költségek esetlegesen a bírósághoz fordulás megkerülhetetlen akadályát képezik-e, vagy sem.
- 62 Kifejezetten a jogi személyeket illetően a nemzeti bíróság figyelemmel lehet ezek helyzetére is. A nemzeti bíróság így figyelembe veheti a kérdéses jogi személy társasági formáját, azt, hogy nyereségszerzési célú jogi személy-e, vagy sem, valamint a tagjainak vagy részvényeseinek pénzügyi teljesítőképességét, és annak lehetőségét, hogy ez utóbbiak biztosítani tudják-e a bíróság előtti igényérvényesítéséhez szükséges összeget.

A költségekről

- 63 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

Az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkében meghatározott hatékony bírói jogvédelem elvét akként kell értelmezni, hogy nem kizárt annak lehetősége, hogy

ezen elvre jogi személyek hivatkozzanak, és hogy az ezen elv alkalmazásával engedélyezett költségmentesség kiterjedhet különösen a perköltségek előlegezése alóli mentesítésre és/vagy az ügyvédi képviseletre.

Ebből a szempontból a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a költségmentesség engedélyezésének feltételei a bírósághoz fordulás joga olyan korlátozásának minősülnek-e, amely magát e jog lényegét érinti, hogy azok jogszerű célra irányulnak-e, és hogy ésszerű arányossági kapcsolat áll-e fenn az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél között.

Ezen értékelés keretében a nemzeti bíróság figyelembe veheti a per tárgyát, a költségmentességet kérelmező pernyertességének ésszerű esélyét, az ügy tétjének e kérelmező számára képviselt fontosságát, a jogi kérdés és az alkalmazott eljárás bonyolultságát, valamint e kérelmező arra való képességét, hogy hatékonyan tudja-e érvényesíteni jogait. Az arányosság értékelésének keretében a nemzeti bíróság figyelemmel lehet az előlegezendő perköltségek nagyságára is, valamint arra, hogy e költségek esetlegesen a bírósághoz fordulás megkerülhetetlen akadályát képezik-e, vagy sem.

Kifejezetten a jogi személyeket illetően a nemzeti bíróság figyelemmel lehet ezek helyzetére is. A nemzeti bíróság így figyelembe veheti a kérdéses jogi személy társasági formáját, azt, hogy nyereségszerzési célú jogi személy-e, vagy sem, valamint a tagjainak vagy részvényeseinek pénzügyi teljesítőképességét, és annak lehetőségét, hogy ez utóbbiak biztosítani tudják-e a bíróság előtti igényérvényesítéséhez szükséges összeget.

Aláírások